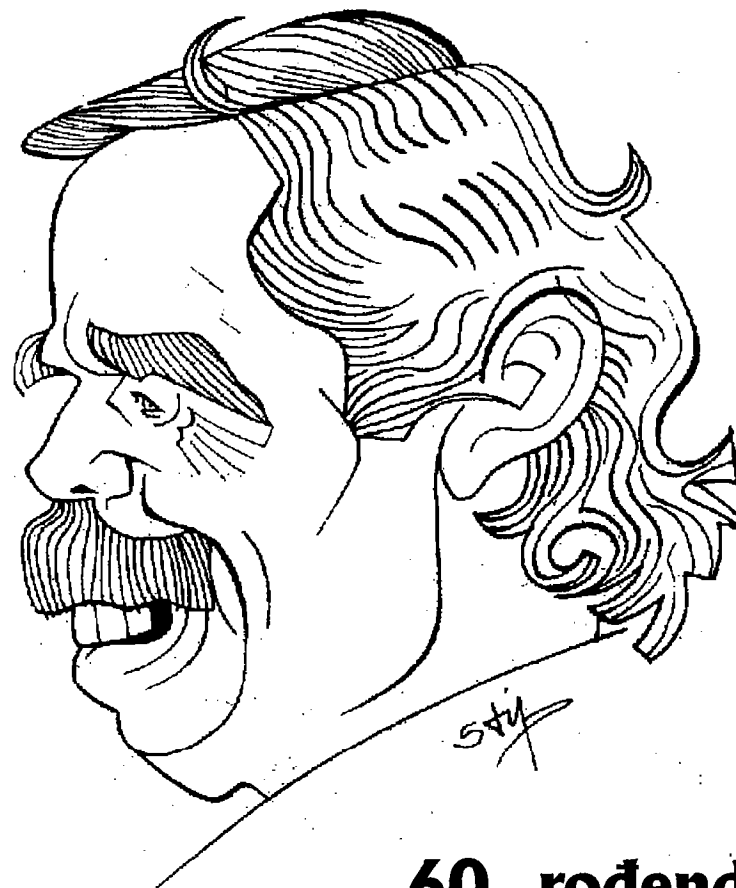

SUSRETI

GLASILO HAVATSKO - ČEŠKOGA DRUŠTVA
Posebno izdanje Zagreb, listopada 1996.

Havelov

60. rođendan

S a d r ž a j :

Uvodnik	2
Čestitka	3
Životopis Václava Havela	5
Popis djela	6
Imenovanja i nagrade	7
Državnik koji se potpisuje srcem	8
Treba pronaći izvor nade	10
O nadi	11
Pisma Olgi	12
Havel i područje bivše Jugoslavije	13
Sve je moguće	14
Havelove iskrice	16

Na naslovnici:

Václav Havel
u karikaturi Rudija Stipkovića
(Izvor: Vjesnik, Zagreb)

Izdavač:

Hrvatsko-češko društvo
Sekcija za informiranje
Zagreb, Dolac #1

Urednik: Vlatka Banek i Božidar Grubišić
Priprema i grafičko oprema: Vlatka
Banek

SUSRETI su, naravno, glasilo i dostavljaju
svim članovima besplatno.

Šest desetljeća Václava Havela

Programom rada za 1996. godinu, Hrvatsko-češko društvo je predvidjelo izdati, uz redovita, i posebno izdanje "Susreta" posvećeno Václavu Havelu, a u povodu njegovog 60. rođendana.

Radi se o šest desetljeća od kojih je većina, gotovo njih pet, proživljeno u sustavu koji se neprimjereno odnosio spram ljudskih prava, što je od Václava Havela kao borca za ta prava učinilo jednom od najznačajnijih ličnosti 20. stoljeća.

Dokazujući se cijeloga života kao humanist, umjetnik riječi i napokon kao političar, uspio se nametnuti ne samo srednjoeuropskom okruženju kao osoba koja staloženo promišlja današnjicu, već i u svjetskim razmjerima kao pronicavi pojašnjivač budućnosti, što je dar odabranih.

Unatoč nizu teškoća koje su pratile izlaženje ovog posebnog izdanja "Susreta", oni su pred vama. Nadamo se s pozitivnim prinosom razumijevanju života i djela Václava Havela.

Urednici

HRVATSKO ČEŠKO DRUŠTVO
CHORVATSKO ČESKÁ SPOLEČNOST

REPUBLIKA HRVATSKA, 10000 ZAGREB, Dolac 1/II, tel. 273-520

Ekscelencija

VÁCLAV HAVEL

PREDSJEDNIK REPUBLIKE ČEŠKE

P r a g

Ekscelencijo,

visoko cijeneci Vaše jasne stavove, a posebice Vaše zalaganje za ljudska prava, te

visoko cijeneci Vaša promišljanja uobličena u vrijednim umjetničkim djelima koja ostaju sjedećim generacijama u nasljeđe,

skromno ukazujemo na postojanje Hrvatsko-českoga društva u Zagrebu, Republika Hrvatska, koje djeluje na promicanju svekolikih veza između Republike Češke i Republike Hrvatske (tradicijskih, kulturnih, gospodarskih, sportskih ...), a

koje Vam od srca čestita 60. rođendan sa željom da još dugo životno i prepoznatljivo djelujete u srednjoeuropskom okruženju.

S poštovanjem,

Za PREDSJEDNIŠTVO
HRVATSKO-ČESKOGA DRUŠTVA

Vlatka Banek
Vlatka Banek

U Zagrebu, 05.10.1998.

“Kako se stvorio ovdje onizak, čio čovjek, koji više trči nego hoda, pokreta blago neskladnih? Ima svijetlu, kovrčavu kosu, modar, nevin pogled i muški osmijeh. Sve ga zanima i svemu se divi kao da sve to vidi prvi put. Ima toliko energije da sve oko sebe baca s nogu. U stanju je sjediti negdje čitave noći, u jutro se sat vremena namakati u kupaonici i prihvatiti se posla. Nikada se ne štedi. Voli sjediti u gostionicama četvrte kategorije, uz pivo s prijateljima. Vesta i traperice najmilija su mu odjeća. A, zatim, odjene smoking, pojavi se u plesnoj dvorani i pleše valcer s okretom u lijevo. S bijelom svilenom maramom oko vrata izgleda kao mladi Swann. Tako je dobar da se ljudima čini da bi njime mogli orati. Ovakav dojam nastaje zbog toga što je nesebičan, uvijek mari za stvar, a nikada za sebe. Ljudi su zbog toga katkad zbunjeni, jer sami ne umiju biti takvi.”

Eda Kriseová: Václav Havel, Životopis, Prag, 1991.
(Prevela: Manja Hribar)

VÁCLAV HAVEL

ŽIVOTOPIS

Spisatelj, dramatik, posljednji češkoslovački i prvi predsjednik Republike Češke - Václav Havel - rođen je pred 60 godina, 5. listopada 1936. godine u Pragu. Ovo je prigoda da se podsjetimo ili upoznamo s njegovim životopisom:

1936. Prag, 5. listopada, rođen Václav Havel 1951. završio obvezno školovanje, ali kao potomak poznate praške poduzetničke obitelji (Barrandovi filmski studiji) ne može nastaviti daljnje školovanje. 1951. do 1955. uči za kemijskog laboranta i radi na praškoj Visokoj kemijsko-tehnološkoj školi, te polazi večernju gimnaziju, koju je i završio 1954. 1955. do 1957. studira na Češkoj visokoj školi tehnike u Pragu 1957. do 1959. služi vojni rok i objavljuje prve literarne radove 1960. radi u kazalištu <i>Nazábradlí</i>, isprva kao scenski radnik, a potom kao asistent režije i dramaturg (do 1968.) 1962. do 1966. studira dramaturgiju na kazališnom odsjeku Akademije glazbene umjetnosti, te postiže prvi kazališni uspjeh u domovini i inozemstvu 1964. vjenčao se s Olgom Špíchalovom 1968. postaje članom Kluba angažiranih nepartijaca, predsjednikom Kruga nezavisnih pisaca, te članom odbora češkoga centra PEN-a 1969. praćen i ispitivan od Službe državne sigurnosti, okrivljen za rušenje republike, radio kao radnik 1970. do 1976. dramatski i literarni rad u okvirima neslužbene scene	1972. organizira potpisivanje peticije za oslobađanje političkih zatvorenika 1974. zabranjene su kazališne predstave, pa je zaposlen kao pomoćni radnik u pivovari. U to doba njegovo ime, kao predstavnika intelektualne opozicije, prodire u svijet. 1975. napisao je otvoreno pismo predsjedniku Husáku i založio se za <i>Edice Expedice</i>, strojopisnu ediciju za nezavisnu literaturu 1977. potpisnik je građanske inicijative <i>Charta 77</i> i postaje prvim od nje na tri glasnogovornika (J. Patočka i J. Hájek) 1978. član je odbora za obranu od nepravdičnog progona (VONS) 1977. do 1989. istupa protiv vladajuće politike Komunističke stranke, četiri puta zatvaran, proveo u zatvoru ukupno 5 godina. 1989. nakon intervencije protiv studenata, stupa na čelo pokreta <i>Građanski forum</i> u borbi za promjene u Češkoslovačkoj. 29.12.1989. i 05.07.1990. izabran je za predsjednika Češke i Slovačke Federativne Republike 20.07.1992. odstupa s dužnosti predsjednika, radi skore podjele zemlje na dvije države (Češku i Slovačku), 26.01.1993. izabran je za prvoga predsjednika Republike Češke, na kojoj je dužnosti do danas.

U Deklaraciji o neovisnosti, prihvaćenoj prije dvije stotine i osamnaest godina u ovoj dvorani, kaže se da je Stvoritelj dao čovjeku pravo na slobodu. Čini se da čovjek svoju slobodu može ostvariti samo ako ne zaboravi Onoga koji mu je slobodu dao.

Iz govora V. Havela prigodom preuzimanja Medalje slobode na Dan neovisnosti Sjedinjenih Američkih Država

Djela:

Kazališne igre

Zahradni slavnost - Vrtna proslava (1963)
(prem. 1963., Divadlo Na zábradlí, Prag)
Vyrozumění - Obavijest (1965)
(prem. 1965., Divadlo Na zábradlí, Prag)
Ztižená možnost soustředění - Otežana mogućnost koncentracije (1968)
(prem. 1968., Divadlo Na zábradlí, Prag)
Spikdenci - Urotnici (1971)
Žebrácká opera - Prosjakača opera (1972)
(prem. 1975., Divadlo Na tahu, Prag)
Audience - Audijencija (1975)
(prem. 1976., Burgtheater, Beč)
Vernisáž - Izložba (1975)
(prem. 1976., Burgtheater, Beč)
Horský hotel - Planinski hotel (1976)
(prem. 1981., Burgtheater, Beč)
Protest - Protest (1978)
(prem. 1979., Burgtheater, Beč)
Chyba - Greška (1983)
(prem. 1983., Stadteatern, Stockholm)
Largo desolato (1984)
(prem. 1985., Burgtheater, Beč)
Pokoušení - Iskušnje (1985)
(prem. 1986., Burgtheater, Beč)
Asanace - Asanacija (1987)
(prem. 1989., Schauspielhaus, Zürich)

Knjige

Protokoly - Protokoli (1966)
Dopisy Olze - Pisma Olgi (1984)
O lidskou identitu - Za ljudski identitet (1984)
Dálkový výslech: rozhovor s Karlem Hvižďalou - Saslušanje na daljinu: razgovor s Karlom Hvižďalom (1986)
Do různých stran - Na različite strane (1989)
Moc bezmocných - Moć nemoćnih (1990)
Projevy - Izjave (1990)
Letní přemítání - Ljetna razmišljanja (1991)

Radio igra

Anděl strážný - Anđeo stražar (1968)

Televizijska igra

Motýl na anténě - Leptir na anteni (1975)

Počasna imenovanja:

- član švedskog PEN-kluba (1978)
- izvanredni član francuskog PEN-kluba (1979)
- počasni doktor Yorskog sveučilišta u Torontu (1982)
- počasni doktor Sveučilišta u Toulouse-Le mirail (1982)
- izvanredni član švicarskog PEN-kluba (1990)
- počasni član austrijskog PEN-kluba (1990)
- počasni doktor Kolumbija sveučilišta u New Yorku (1990)
- počasni predsjednik Društva književnika (1990)
- počasni doktor Hebrejskog sveučilišta u Jeruzalemu (1990)
- počasni član Masarykovog demokratskog pokreta (1990)
- počasni doktor filozofije Sveučilišta Palacký u Olomoucu (1990)
- počasni doktor filozofija Karlovog sveučilišta u Pragu (1990)
- počasni član Društva Braća Čapek (1990)
- počasni član Masarykova društva (1990)
- počasni doktor filozofskih znanosti Sveučilišta Komenský u Bratislavi (1990)
- počasni doktor prava Lawrenc sveučilišta u Wisconsinu (1990)
- počasni doktor državno-pravnih znanosti Sveučilišta St. Gallen (1991)
- počasni doktor Sveučilišta Bayreuth (1990)
- počasni doktor društvenih znanosti Lehigo sveučilišta u Bethlehemu (1991)
- počasni doktor Slobodnog sveučilišta u Bruxellesu (1991)
- počasni doktor prava Sveučilišta New York (1991)
- počasni član Britanske kraljevske legije (1991)

Nagrade:

Nagrada Obie (USA, 1968)
Državna nagrada za europsku literaturu (Austrija, 1968)
Nagrada Obie (USA, 1970)
Prix plaisir du Théâtre (Fransuska, 1981)
Nagrada Jan Palach (Međunar. izbor za potporu Charte 77, 1982)

Nagrada Erasmo Rotterdamski (Nizozemska, 1986)
Nagrada Sloboda (Francuska, 1989)
Nagrada za mir Njemačkog društva književnika (SR Njemačka, 1989)
Nagrada Olaf Palme (Švedska, 1989)
Nagrada Dr. Karl Renner (Austrija, 1989)
Red pjesništva (Francuska, 1989)
Zlatna medalja Svjetskog kongresa Slovaka (Kanada, 1990)
Veliki križ Reda počasne legije, Nagrada za političku knjigu godine 1990 - Dálkový výslech (SR Njemačka, 1990)
Nagrada Četiri slobode (Roosewelta zaklada, USA, 1990)
Međunarodna nagrada Simona Bolivara (UNESCO, 1990)
Nagrada za mir Svjetskog liberalnog saveza (1990)
Nagrada međunarodne organizacije Rotary (1990)
Malapartova literarna nagrada (Italija, 1990)
Nagrada demokracije (Narodna zaklada za potporu demokracije, USA, 1990)
Nagrada za ljudska prava 1990 (UNESCO, 1990)
Veliki lanac Reda južnoga križa (Brazil, 1990)
Međunarodna književna nagrada za godinu 1990 (Međunarodni izbor za knjigu, 1990)
Medalja Vijeća Europe (1990)
Zlatna medalja CISAC (Međunarodna konfederacija društava autora i skladatelja, 1990)
Nagrada demokracije (Međunarodno udruženje političkih djelatnika, 1990)
Međunarodna nagrada za mir (Društvo za mir, Italija, 1990)
Nagrada Gottlieb Duttweiler (Švicarska, 1990)
Nagrada Karlo Veliki (Čahy, 1991)
Sonningova nagrada (Danska, 1991)
Nagrada Avarell Harriman (Narodni demokratski institut u Washingtonu, 1991)
Nagrada Roul Wallenberg za ljudska prava (USA, 1991)
Nagrada Theodor Heuss (SR Njemačka, 1993)
Nagrada Athinai 1993 (Onassisova zaklada, Grčka, 1993)
Nagrada Adolph Bentinca (Nizozemska, 1993)

Državnik, koji se potpisuje srcem

Češki predsjednik Václav Havel posjetio je u sedam godina svoje predsjedničke funkcije više od 50 zemalja svijeta i svugdje je bio dočekan s izrazima izuzetnog prijateljstva i uvažavanja, a dobio je i nekoliko počasnih doktorata za svoje djelo. Najugledniji svjetski državnici, ali i obični ljudi, doživljavaju ga ne samo kao državnika, već prije svega kao veliki moralni autoritet čiju riječ vrijedi čuti. Jer on je provjereni borac za ljudska prava, jedan od inicijatora potpisivanja čuvene "Charte 77", koji je za svoja uvjerenja bio proganjan dva desetljeća, a pet godina proveo u zatvoru.

Kao idejni tvorac i organizator Građanskog foruma, koji je u studenome 1989. godine proveo "baršunastu revoluciju" i srušio komunistički režim, Václav Havel je gotovo plebiscitarno izabran za prvog predsjednika demokratske ČSSR, da bi nakon mirnog razdvajanja Češke i Slovačke postao i prvi predsjednik samostalne Češke Republike u siječnju 1993. godine. Tako je svoje omiljene traperice i majice morao zamijeniti tamnim odijelima, bijelim košuljama i kravatama u kojima se nikad nije osjećao najbolje. No, nova funkcija zahtijevala je to od njega, baš kao i rezidencija na Hradčanima.

Iako je postao državnikom Havel nikad nije postao pravim političarem. U njemu je uvijek prevagnuo disident, dramski pisac i suptilna literarna duša s istančanim osjećajem za pravdu i slobodu. No, to ne znači da se mogao pomiriti samo s počasnom predsjedničkom ulogom, već je želio da može utjecati na događaje. "Ne želim biti predsjednik, koji će samo primati strane delegacije, otvarati manifestacije i polagati vijence", reći će prilikom rasprava o novom češkom Ustavu, kad je trebalo utvrditi poziciju i ovlasti češkog predsjednika. Vodio je tada tihi rat s premijerom Klausom za više ovlasti, a uspio je samo djelomično.

No, pronašao je način da utječe na razvoj događaja u Češkoj. Svaki vikend Havel provodi u svojoj vikendici u Lányma, a državni radio svake subote emitira redovite "Razgovore iz Lana" u kojima češki predsjednik govori o aktualnim događajima, inicira i daje svoje viđenje problema. Ti su razgovori vrlo slušani a putem njih narod saznaje što češki predsjednik misli, što ga brine i što predlaže kako bi se stvari poboljšale ili ispravile. Ta je svojevrsna Havelova politička tribina, njegovo najjače oružje kojim se bori za svoju političku procjenu i stav.

Havelova mišljenja i postupci nisu uvijek usklađeni sa stavovima vlade i premijera Klause. Havel je imao hrabrosti, usred žestoke političke "svađe" između Čeha i Nijemaca oko tzv. Benešovih dekreta, javno izraziti žaljenje Nijemcima zbog grubog progona sudetskih Nijemaca poslije Drugog svjetskog rata. Taj čin, koji je sličan gesti Willyja Brandta kad je kleknuo da se pokloni poljskim žrtvama nacističkih zločina, izazvao je dosta nezadovoljstva pa i kritika u Češkoj, ali Havel je postupio po srcu i urođenom osjećaju za pravdu, bez obzira na proklamiranu vanjsku politiku svoje vlade. I nije to bio jedini slučaj kad se nakon neke Havelove izjave premijer Klaus ogradio riječima da je to "Havelovo privatno mišljenje, ali ne i politika češke vlade".

Iako je postao ugledan državnik, Havel je u duši ostao "roker" ili možda "jizzer". Svaki slobodni trenutak koristi za ležerno odijevanje, ne propušta velike rok-pop događaje niti priliku da se sretne ili primi poznate svjetske umjetnike kad gostuju u Pragu. Poznato je da je prigodom Clintonova posjeta Pragu poklonio saksofon američkom predsjedniku, na što je ovaj zasvirao s orkestrom u praškoj Lucerni. Isto tako je poznato da je primio ili se susreo sa svim vodećim zabavljačima, koji su gostovali u Pragu, od Tine Turner, Michaela Jacksona do onih manje poznatih i slavni.

Havel je jednostavan, smiren i dobar čovjek, predsjednik kakvog Česi žele i trebaju. On po karizmi koju ima podsjeća na prvog češkog predsjednika ujedinitelja Tomáša G. Masaryka, kojeg je narod od milja prozvao "tatiček Masaryk" (tatica Masaryk). I zato je u anketama o popularnosti čeških političara Havelovo ime ili na vrhu ili odmah do njega, a procentualno najveći broj anketiranih izražava predsjedniku povjerenje. Jer ljudi cijene njegovo poštenje i dobrotu, koju propovijeda svakim svojim činom. To dokazuje najočitiije i njegov službeni dnevnik ili pisma, pa čak i ona najslužbenija, kao što je recimo pismo predsjedniku Clintonu, gdje redovito ispod svog potpisa vlastoručno nacrti - srce!

Pritom je Václav Havel izvanstranačka ličnost, iako neki tvrde da je najbliži Građanskoj demokratskoj alijansi (ODA). Za njegovu političku naklonost bore se sve stranke, ali Havel je tu principijelan. "Ne želim se vezati ni uz jednu stranku, želim naprosto biti predsjednikom svih Čeha. No, bojim se da ću biti zadnji izvanstranački predsjednik, a to po mome mišljenju nije dobro!", reći će u jednom od brojnih intervjua.

No, Česi se, zasad, ne moraju toga pribojavati. Jer Havelu mandat istječe tek 1998. godine, a nakon toga ima pravo kandidirati se za još jedno petogodišnje razdoblje. Hoće li se kandidirati, o tome se još ne izjašnjava. A na pitanje što bi volio raditi kad ne bi bio predsjednik, rekao je da "ne isključuje da bi se posvetio nekim novinama." A zatim dodao: "Nešto ću ipak morati raditi!"

Vlado Bojkić

Treba pronaći izvor nade

Život Václava Havela preplitanje je osobne, književne i političke sfere. Zaslužna je za to, velikim dijelom, njegova obitelj, koja još za Austro-Ugarske pomaže pripremati temelje napretku prve čehoslovačke države te utjecati na izobrazbu i kulturu svojih sunarodnjaka. Djed s majčine strane, Hugo Vavřečka sanjao je o Srednjoj Europi i, radi ispunjenja toga sna, odlučio se za diplomatsku službu u Vladi predsjednika Čehoslovačke Republike T. G. Masaryka. Masaryk ga je smatrao svojim "učenikom", sljedbenikom svojih ideja i političkih metoda. Masarykov sljedbenik postao je i unuk Huga Vavřečke.

Djed, pak, s očeve strane, Václav Havel izgradio je god. 1907. prašku Lucernu, palaču kulture koja se mogla nositi s palačama kulture bilo kojeg europskog grada toga vremena. U njezinu je sklopu bio otvoren i kinematograf koji je zaslugom Miloša Havela, Václavova strica, prvi u predratnoj Čehoslovačkoj započeo eru zvučnoga filma. Prvobitno kabare, Lucerna je poslije prvoga svjetskog rata prerasla u Kazalište komedije. God. 1920. bila je Lucerna proširena otvaranjem velike koncertne dvorane, najveće u Pragu.

Zbog oca, građevnog poduzetnika koji je izgradio prašku stambenu četvrt Barrandov i zbog djedova koji su se svojim djelima proslavili za Masarykove Republike, Václav se u komunističkom režimu nije mogao maknuti od etikete buržujskog djeteta. Vlasti su mu dopustile da izuči za kemijskog laboranta. Humanističke znanosti kojima je težio bile su samo za pouzdane komunističke sinove. No, on se nije predavao. Zaposlio se u kazalištu, najprije kao tehničar, ali je uskoro radio kao asistent režije, pa dramaturg. Nije završio studij ekonomije, ali je diplomirao dramaturgiju na Akademiji glazbene umjetnosti. Prvi put istupio je javno, kritički kao dvadesetogodišnjak, među književnicima u dvorcu Dobříš i izazvao burne rasprave. Šezdesetih godina ime pisca Václava Havela u javnosti je već bilo dobro poznato. Njegove drame apsurdna željele su iznijeti na svjetlo "upitnost svijeta", željele su, kako sam kaže, čitatelja, odnosno gledatelja, "na najdrastičniji način baciti u dubine pitanja koja ne bi smio izbjegavati i koja, vjerojatno, neće izbjeći, gurnuti njegov nos u njegovu vlastitu bijedu, u moju bijedu, u našu zajedničku bijedu. I tako ga podsjetiti da je vrijeme činiti nešto." Riječima: "Obrisli groze induciraju volju suprotstaviti joj se", Václav Havel pokušao je objasniti zbog čega se iz njegovih drama često mogu iščitati beznadnost i pesimizam. Svjesno se i izravno služeći degeneriranim jezikom, ukazujući na bolesti međuljudske komunikacije i krizu ljudskih odnosa, on zapravo apelira na čovjeka da u sebi pronađe izvor nade, da suočen sam sa sobom, pronađe izlaze koji, jedino tako, mogu biti pravi. A kad se to dogodi, "ja sam ispunio svoju zadaću", kaže Václav Havel.

Václav Havel književnik je i danas kad zadaću puni kao predsjednik demokratske države za koju se borio i izborio. Svoj šezdeseti rođendan proslavio je 5. listopada u krugu svojih brojnih prijatelja, sljedbenika, istomišljenika. Njihovim se čestitkama pridružujemo i na ovaj način, želeći, od svega srca da svoju zadaću puni i dalje, na korist i zadovoljstvo onih koji, zahvaljujući njegovoj pomoći, pronalaze izlaze.

Manja Hribar

O nadi

Što je nada? Ništa manje ni ništa više nego uputa prema određenim vrijednostima, idealima i ciljevima, te vjera u njihovu dobronamjernost, a istodobno i vjerovanje u dobre namjere svega što u njegovu duhu činimo danas, svakodnevno. To je jednostavno izraz naše osnovne potrebe da se penjemo prema budućnosti te u njoj, nadi, tražimo uzroke, smjer i smisao svoga životnog puta. Nada nije jednostavan plan po kojemu bismo bezbrižno živjeli i radili. Nadu moramo neprestano tražiti, oblikovati, izražavati i njegovati. I nada je rad. Možda čak naporniji, možda je čak sto puta radosniji nego što je život bez nje, za koji je u češkome jeziku primjeren izraz životariti. Osjećam da je danas, pet godina poslije naše demokratske revolucije a dvije godine poslije rođenja samostalne češke države, sazrelo vrijeme da - kao društvo bogatije za sva stečena iskustva - svoju nadu potražimo i oblikujemo novom silovitošću.

Iz novogodišnjeg govora, 1.1.1995.

Jedino što može pojasniti stvarnu nadu, duboka je i u osnovi arhetipska sigurnost čovjeka, pa bila ona stotinu puta osporavana ili nepriznata, da naš ovozemaljski život nije tek slučajni događaj, među milijardama drugih slučajnih svemirskih događaja, koji će savršeno nestati, već da je integralnim dijelom ili udjelom - pa bilo to i mikroskopskih razmjera - velikog i tajanstvenog reda postojanja, u kojemu sve ima svoje nezamjenjivo mjesto, i s čijeg gledišta se ništa, što se jednom dogodilo, ne može dogoditi i u kojemu se sve, nekim tajanstvenim načinom trajno zapisuje, odnosno, vrednuje. Da, jedino domišljeni ili slučeni razmjerni beskonačnosti i vječnosti mogu pojasniti onu, ništa manje tajanstvenu činjenicu, kojom jest nada.

(Iz govora na Međunarodnoj konferenciji "Budućnost nade" u povodu 50. obljetnice svršetka Drugog svjetskog rata, na kojoj je V. Havelu dodjeljeno priznanje za sve političke i etičke stavove u temeljnim problemima suvremenosti, Hirošima, 5. 12. 1995.)

Drag i karikaturistima:

■ Dne 5. 10. 1989
oslavil narozeniny
FERDINAND VANĚK
z Malého Hrádku. Za
jeho nánáhavou prá-
ci, kterou ve svém ži-
votě vykonával a vy-
konává, mu děkuji a do dalších
let hodně zdraví a dalších pra-
covních úspěchů mu přeji jeho
spolupracovníci a přátelé. 41329-C

Ovaj oglas dali su u novine (Rudé právo, 7. 10. 1989.), kao čestitku u povodu rođendana, Havelovi prijatelji. Cenzorima je promakla sličnost navedenog Ferdinanda Vaněka (lik iz Havelovih drama) s Václavom Havelom.

Na houby s RT

Hřib dubový - *Buletus aestivalis*
(Václav Havel)
Kresba - Lubomír Vaněk

Na gljive s RT - Vrganj hrastovi

Pisma Olgi

Godine 1964. Václav Havel oženio se Olgom Šplichalovom koja ga je bodrila i pomagala mu svih godina progona i zatvora, ali i u prvim godinama njegove predsjedničke funkcije u novoj demokratskoj državi. Pisma koja joj je pisao iz zatvora od lipnja 1972. do rujna 1982. objavljena su u knjizi "Pisma Olgi", Prag 1983. "Do danas mi nije jasno što ona (knjiga, op. p), zapravo, jest: zbirka eseja? dokument? dokument, o čemu, zapravo? o meni? o zatvoru? Svojedobno mi je ovo pisanje, u tijeku nekoliko godina, spašavalo život i davalo mu nekakav smisao; što to, međutim, može značiti drugima i izvan zatvorskoga svijeta? ("Saslušanje na daljinu", Razgovori s Karelom Hvižd'alom, Prag 1989.)

4. 10. 1980.

Draga Olgo,

hvala Ti za obje Tvoje čestitke povodom imendana, od kojih prvu stalno držim uz sebe i uspješno njome aromatiziram svoj ormarić. Dobro si se dosjetila što si je namirisala onim parfemom i, mislim, da bi tako morala učiniti sa svakim pismom. (Kakav je to miris, zapravo? Jasmin? Evocira mi boravak u zatvoru, u svim mojim zatvorima, očito, njime si mi aromatizirala sva pisma u Ruzyň.)

...

Sutra mi je rođendan, a kako sobu dijelim sa zatvorenikom koji se rodio istoga datuma i iste godine kao ja, pripremamo malu proslavu. Njezin vrhunac imala bi biti nekakva vrsta torte, načinjene od dostupnih sastojaka; vrlo sam znatiželjan, što će od toga ispasti, a, najviše me zanima, kakvu će, na kraju, imati konzistenciju; u pitanju, uostalom, za sada i nije samo konzistencija, nego, uopće, grupacija - u obzir dolazi sve osim uobičajene grupacije. Glavnu ulogu imat će konzerva svinjetine.

21. 12. 1980.

Ovo će Ti pismo stići nekako oko Nove godine pa bi, kao zaključak, odgovarala nekakva želja. Što više razmišljam, ovdje, o tome što je u životu najvažnije, to više se priklanjam stavu da je najvažnije od svega ne izgubiti nadu i vjeru u život. Tko ovo izgubi, i sam je izgubljen pa makar ga stigla, ne znam kakva, sreća; no, tko ovo ne izgubi, ne mož'e nikada loše proći. Ne znači, dakako, da valja zatvarati oči pred strahotama svijeta - ne, upravo obratno: doista jasno može, sve strahote svijeta, vidjeti samo onaj, tko nije izgubio vjeru i nadu. Ovo zvuči kao paradoks i traži dodatno objašnjenje, no, to bi značilo pisati još jedno pismo, tako da, za sada, moraš ovo prihvatiti kao aksiom ili kao izazov na razmišljanje. Ja Ti, dakle, u Novoj godini, od srca želim da ne izgubiš nadu, vjeru i sposobnost radovati se zbog svijeta - iako je takav, kakav jest. Kad Ti ovo pođe za rukom, doći će i sve ostalo, ako, pak, budeš rezignirala, ništa Ti neće pomoći - a što bi, zatim, (uz ostalo) bilo sa mnom?

"Pisma Olgi", Prag, 1983.
Prevela: Manja Hribar

Havel i područje bivše Jugoslavije

O sukobu u bivšoj Jugoslaviji U Sarajevu

Sukob u bivšoj Jugoslaviji, zapravo cijeli niz sukoba, bio je prvi veliki ispit europske zajednice nakon pada željezne zavjese. Nikako se ne može reći da je ona taj ispit položila s odličnim. Bili smo svjedoci nećkanja, dvoumljenja, kolebanja i sukoba različitih stavova ...

Neke su zemlje u svemu tome podgrijavale svoje interese i Europa nije uspjela na vrijeme obustaviti to krvoproliće. Smatram da je njezina obveza bila da se angažira u tome. Nažalost, pokazalo se da su se morale vrlo energično uključiti Sjedinjene Američke Države kako bi se nad prostorom bivše Jugoslavije ipak počelo daniti. Europa bi iz toga trebala izvući ozbiljnu pouku.

(cit. prema razgovoru s Ingrid Badurina, Globus, 5.4.1996.)

O sukobu u BiH

Sukob u Bosni i Hercegovini nikada nisam poimao kao sukob između srpskog naroda i ostalih. Po mome dubokom uvjerenju tu se radi o sukobu između principa a ne između naroda. Zar osnovna i najvažnija granica u čitavoj bivšoj Jugoslaviji ne vodi između etničkih fanatika i pristaša autoritativne nacionalno kolektivističke države, i onih koji žele živjeti u miru, demokraciji i u uvjetima građanske suradnje?

(citirano prema razgovoru s Heni Erceg, Feral br. 550 od 1.4.1996.)

Želim izraziti duboku sućut ljudima koji su u ratu toliko propatili, ali i izraziti nadu da budućnost donosi bolje vrijeme.

(citirano prema Večernjem listu, od 23-26.12.1995.)

O "Oluji"

Hrvatska se zbog neuspjeha diplomatskih pregovora odlučila za ofanzivu kako bi ponovo uspostavila svoj teritorijalni integritet. Hrvatska je međunarodno priznata država i ne može se uspoređivati s divljim vojskama Radovana Karadžića.

(citat prema Goranu Miliću, Panorama br.67 od 9.8.1995.)

Razumljiva je želja Zagreba da uspostavi svoj autoritet u okviru hrvatskih granica. Jasno je da je vrlo tužno to što su ljudi (srpski stanovnici krajine) sami pobjegli iz tih vraćenih teritorija. A ako su bili i prognani, onda je to vrijedno osude.

Iz razgovora s V.Soule za Liberation (citirano prema Vjesniku od 17.10.1995.)

Sve je moguće

Dio govora Václava Havela prigodom preuzimanja Medalje slobode na Dan neovisnosti Sjedinjenih Američkih Država, u prijevodu Manje Hribar.

Ako je novo doba započelo otkrivanjem Amerike, u Americi je i završilo, tvrde neki teoretičari. Dogodilo se to, kažu, godine 1969. kad je Amerika poslala prve ljude na Mjesec. Od tog se povijesnoga trenutka u životu čovječanstva može računati novo razdoblje. Mislim da je taj prijedlog utemeljen. Mnoge činjenice, naime, svjedoče o tome da se danas nalazimo u prijelaznoj povijesnoj fazi, kada se čini da nešto odlazi, a nešto se drugo u bolovima rađa, kada se čini da se nešto raspada, razlaže i iscrpljuje, a nešto drugo nenametljivo iz tih krhotina ustaje.

Ovo stanje temeljne restrukturalizacije vrijednosti nije povijesno nepoznato: nalazimo ga, primjerice, u helensko doba, kad se iz ruševina staroga vijeka rodio srednji vijek, ili u renesansi, koja je otvarala dveri novoga vijeka. Takvim prijelaznim razdobljima svojstvena su specifična miješanja i prožimanja kultura, pluralizam ili paralelnost duhovnih svjetova. To su razdoblja kad se ruše svi čvrsti vrijednosni sustavi, razdoblja sjećanja na vremenski udaljene kulture ili otkrivanja prostorno udaljenih kultura, kad se više čitira, oponaša i dijeli nego autoritativno izlaže ili integrira. Novi smisao postupno se rađa iz susreta ili prodiranja mnogih raznorodnih elemenata.

Današnje stanje duha ili ljudskoga svijeta nazivamo postmodernizmom. Beduin na devet odjeven u tradicionalno ruho, pod kojim nosi traperice, s tranzistorskim prijamnikom u ruci i reklamom za Coca-cola na devinjoj stražnjici, prema mojemu je mišljenju simbol toga stanja. Ne rugam se tome niti ronim intelektualnu suzu nad komercijalnim širenjem Zapada, koje razara tuđu kulturu. Shvaćam to tipičnim iskazom ove multikulturalne ere, signalom amalgamizacije kultura, dokazom da se nešto događa, nešto rađa, da smo u fazi smjene vjekova, u razdoblju u kojem je sve moguće. Jest, sve je moguće, jer naša civilizacija nema svoj jedinstveni stil, svoj duh, svoj ukus, a to je u svezi s krizom ili preporodom novovjekovne znanosti, kao temelja novovjekovnoga poimanja svijeta.

Silovit razvoj te znanosti, temeljene na beziznimnom vjerovanju u objektivnu realnost, kompletno diktiranu određenim općim i racionalno prepoznatljivim zakonima, vodio je k nastanku suvremene tehničke civilizacije. To je prva civilizacija u povijesti ljudskoga roda koja obuhvaća cijelu zemaljsku kuglu i međusobno čvrsto povezuje sva ljudska društva, bacajući ih u istu globalnu sudbinu. Uostalom,

pravo zahvaljujući toj znanosti čovjek je prvi put vlastitim očima mogao ugledati Zemlju iz svemira, dakle kao zvijezdu na nebu.

No, odnos prema svijetu, što ga je uvjetovala i stvarala novovjekovna znanost, kao da ujedno iscrpljuje svoje mogućnosti: sve je očiglednije da se na poseban način mimoilazi, kako s najdubljom naravi stvarnosti, tako s prirođenim ljudskim iskustvom, te je danas više izvor dezintegriteta i upitnosti nego izvor integriteta i smisla. Izaziva čak i stanje određene shizofrenije: čovjek kao promatrač posve se otuđuje sam od sebe kao osobe. Pokazuje se, naime, da je sve što je opisala novovjekovna znanost bila samo površina stvari, samo jedna dimenzija stvarnosti, dimenzija utoliko više razočaravajuća što je dogmatskije bila smatrana jednom dimenzijom, odnosno samom biti stvarnosti. Primjerice: o svemiru danas, vjerojatno, znamo neusporedivo više od naših predaka, a ipak se sve češće čini da su oni o njemu znali nešto bitno, što nama izmiče. Isto vrijedi i za prirodu te, na kraju, i za nas same. Što su temeljitije opisani svi naši organi i njihove funkcije, njihova unutarnja struktura i biokemijske reakcije koje se u njima događaju, to više kao da se mimoilazimo sa samim duhom, ciljem i smislom sustava koji sve to tvori i koji slutimo kao naše nezamjenjivo ja.

Svijet sve manje razumljiv

I tako se današnji čovjek postavlja u donekle paradoksalnu situaciju. S jedne strane raduje se svim blagodatima suvremene civilizacije, koje mu omogućavaju njegov fizički boravak na ovoj zemlji. S druge pak strane ne zna pouzdano što da čini sa sobom, ne zna k čemu težiti, njegov iskustveni svijet čini mu se kaotičan, stran, nepregledan, u njegovu doživljaju svijeta kao da nema nikakve integralne sile, jedinstvenoga smisla, stvarnih unutarnjih razumijevanja pojava. Stručnjaci će nam objasniti bilo što iz objektivnoga svijeta, ali svijet našega života sve nam je manje razumljiv.

Živimo, naprosto, u postmodernističkome svijetu, gdje je sve moguće, ali više ništa nije sigurno.

To stanje ima svoje društvene i političke posljedice. Jedina planetarna civilizacija, kojoj svi pripadamo, postavlja nas, licem u lice, sa svim globalnim izazovima. No, mi spram njih stojimo nemoćni, jer je naša civilizacija, zbog same svoje biti, globalizirala samo površinu našega života. Njegova unutrašnjost, pak, i dalje živi po svom. I ukoliko na pitanja ljudskoga postojanja manje odgovora daje era racionalne spoznaje, utoliko se ljudi više upinju, tako reći, za njezinim leđima, k pradavnim sigurnostima svojega roda. Zahvaljujući tome, pojedine kulture - štoviše, suvremenom civilizacijom tlačene neprekidno jedna k drugoj - s dodatnim pritiscima postaju svjesne svoje unutarnje samobitnosti i

unutarnje različitosti drugih. Množe se sukobi kultura, koji su, dakako, danas opasniji negoli bilo kad u dosadašnjoj povijesti. Svršeci racionalističke ere katastrofalni su: naoružani jednanim supermodernim oružjem - često od istoga opskrbljivača - te praćeni televizijskim kamerama, ratuju sljedbenici različitih rodovskih kultova. U tijeku dana radimo sa statistikama, uvečer posjećujemo astrologe i strašimo se trilerima i vampirima. Između racionalnog i spiritualnog, vanjskog i unutarnjeg, objektivnog i subjektivnog, tehničkog i etičkog, univerzalnog i jedinstvenog, zjapi sve dublji ponor.

Političare s pravom muče pitanja, gdje pronaći ključ za preživljavanje današnje globalne i, pritom, tako izrazito multikulturalne civilizacije, kakve opće respektabilne mehanizme mirovne koegzistencije stvarati te na kakvu ih skupu načela temeljiti. Riječ je o pitanjima koja su neobično aktualizirana dvama najvažnijim političkim događajima druge polovice dvadesetog stoljeća: krajem kolonijalizma i padom komunizma. Umjetni cjelovjetski poredak minulih desetljeća srušio se, a novi, pravedniji, još se nije rodio. I tako stvaranje novoga modela koegzistencije svih, više nego šarolikih kultura, naroda, rasa i vjerskih zajednica, u okviru jedne povezujuće civilizacije, postaje teškom političkom zadaćom kraja ovoga tisućljeća. Zadaćom utoliko hitnijom ukoliko su ozbiljnije ugroze suvremenoga čovječanstva koje

donosi njezin jednodimenzionalni razvoj.

Mnogi pretpostavljaju da je moguće prihvatiti se te zadaće, takorekću, tehnički, odnosno, izmišljanjem novih tehničkih, političkih i diplomatskih instrumenata. Potrebno je, dakako, pronaći instrumente primjerene današnjem multikulturalnom dobu. No, takav je trud unaprijed osuđen na slom, ne izraše li iz nečega dubljeg, odnosno iz opće postojećih ideja i vrijednosti.

Razumljivo, mnogi to i znaju. I tražeći najprirodniji duhovni izvor stvaranja novoga svjetskoga sustava, upiru pogled, posve naravno k području koje je tradicionalni temelj moderne pravednosti i veliko postignuće novoga doba naime, u skup vrijednosti koje su bile - između ostaloga - prvi put deklarirane u ovoj zgradi. Riječ je o poštivanju jedinstvene ljudske osobe te njezinih sloboda i neospornih prava, o načelu pravne države i ravnopravnosti građana pred zakonom, o načelu da svaka vlast potječe od ljudi naprosto, o idejnim temeljima moderne demokracije.

Cijeli govor je objavljen u listu Matice hrvatske "Vijenac", 25.07.1996. (broj 67/68/IV)

Havelove iskrice

O interesu

Kako objasniti političarima i javnosti da kratkovidna orijentacija na puki osobni ili grupni interes, na interes posve trenutni, vodi u pakao?

Kako današnjem čovjeku objasniti da svako nasilje nad drugim čovjekom prestaje biti samo razlog za sućut, i počinje biti stvarno nasilje nad svima? Mislim da u toj stvari mogu, dapače moraju, svoju nezamjenjivu ulogu odigrati književnici i uopće intelektualci, kao ljudi kojih je poziv, dapače, upravo poslanje, da mnogo intenzivnije nego drugi uočavaju sveopću suovisnost stvari, osjećaju opću odgovornost za svijet, te ovo svoje nutarnje iskustvo javno artikuliraju.

(Na otvorenju Kongresa PEN-a u Pragu 1994., citirano prema Manji Hribar, Kana br. 11/272, studeni 1994.)

O predsjednikovanju

Predsjednik ipak nije vladar. Predsjednikovaje uloga davati poticaje, a ne stvarati diktaturu. Nesmijemo samo govoriti, moramo i osluhnuti, jer iz utopije rastu koncentracijski logori.

(citirano prema Branku Šömenu, Vjesnik, 21.1.1996.)

O boravku na Hradčanima prije preseljenja u vilu

Ondje su kušali svaku juhu koju će mi poslužiti. A ja bih pošao kući pješice i najeo se u prvoj gostionici.

(citirano prema Branku Šömenu, Vjesnik, 21.1.1996.)

O Europi

Hoće li Zapadna Europa ponuditi Istočnoj svoju integraciju, ili će Istočna nametnuti Zapadnoj svoj nered.

(citirano prema Branku Šömenu, Vjesnik, 21.1.1996.)

Kada se više ne budemo bojali sami sebe, kada se oslobodimo straha od vlastite duhovne inferiornosti, možemo naći svoje mjesto u Europi. Njega nećemo doseći budemo li neprestano govorili da smo Česi ili Slovaci i da želimo biti respektirani, nego kada na sebe upozorimo sadržajem svoga bića. Narod ima takvu politiku kakvu zaslužuje, a društvo je gledalo samo svoje političare.

(Iz eseja "Ljetne meditacije", citirano prema Jaroslavu Pecniku, Pečat, 15.11.1994.)

O demokraciji

Demokracija je način života čijoj samoj suštini pripadaju, osim mnogočega drugoga, takve vrijednosti kao što je poštivanje drugoga, poštenje, stvarateljski rad, dobar odgoj, ukus, solidarnost, respekt prema kulturi drugih društava i naroda, spremnost čovjeka da se ponaša tako kako misli da bi se morali ponašati svi, ponizan odnos prema prirodi, njezinome redu i njezinoj ljepoti, kao i prema ljepoti onoga što su stvorili predašnji naraštaji.

(Iz govora u češkom Parlamentu, 12. ožujka 1996. citirano prema Manji Hribar)